

Asia: VN/34680/2022

## Lausuntopyyntö Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

### Lausunnonantajan lausunto

#### 1. Kommentit alatyöryhmän 1. Rikollisuus ja rikosasioiden käsittely sekä rangaistukset ja niiden täytäntöönpano ehdotuksista

Käräjäoikeus toteaa yleisenä havaintona, että toimenpide-ehdotukset ovat kannatettavia tai ainakin niitä on syytä selvittää edelleen.

Käräjäoikeus toteaa erityisesti seuraavaa

Kohta 1, 2 ja 6 Käräjäoikeus pitää kannatettavana sitä, että selvitetään mahdollisuutta siirtää tutkinnanjohtajuus esitutkintaviranomaisilta syyttäjille muissa kuin yksinkertaisissa ja rutiininomaisissa rikosasioissa. Myös ajatus sähköisestä ja tietoturvalisesta teknisestä alustasta, minne esitutkintaviranomainen tallentaisi esitutkinnan aikana kertyvää tutkinta-aineistoa tutkinnan edetessä ja jonne olisi myös avustajilla pääsy, on kannatettava.

Helsingin käräjäoikeudessa on jatkuvasta vireillä erityisen laajoja rikosasioita, joissa saattaa olla useita vangittuja. Koska vangitun asian käsittely on aloitettava määräajassa, aiheuttaa tämä sen, että pääkäsittely joudutaan aloittamaan ilman riittävää valmistelua. Riittämätön valmistautuminen näkyy sekä syyttäjän että avustajien työssä. Edellä mainitut toimenpide-ehdotukset saattaisivat jäsentää ja lyhentää itse käräjäoikeuden pääkäsittelyä.

Myös toimenpide-ehdotus 6 mahdollisuudesta velvoittaa esitutkinnan loppulausuntomenettelyn velvoittavuuden lisäämisestä saattaa jäsentää ja lyhentää käräjäoikeuden pääkäsittelyä.

Kohta 4. Käräjäoikeus pitää kannatettavana sen selvittämistä, voitaisiinko laajentaa esitutkintakuulustelujen tallentamista videolla ja näiden tallenteiden nykyistä hyödyntämistä asian käsittelyn myöhäisemmässä vaiheessa.

Kohdat 5 ja 7. Käräjäoikeus pitää kannatettavana syyteneuvottelun käytön laajentamisen sekä sakkomenettelyn kokonaisuudistuksen selvittämistä. Molemmilla toimilla on saatavissa toiminnan tehostumista käräjäoikeuksissa, ja näin kansalaisten oikeusturvan saatavuus paranee.

Kohta 10. Käräjäoikeus pitää kannatettavana sen selvittämistä, voisiko yksinkertaisten rikosasioiden, joiden käsittely ei ole tiettyyn paikkaan sidottu, keskittää valtakunnallisesti. Toimenpideehdotuksessa puhutaan myös ”virtuaalikäräjäoikeudesta”. Tietyn asiaryhmän keskittämisestä on hyviä kokemuksia useissa isoissa käräjäoikeuksissa. Esimerkiksi Helsingin käräjäoikeudessa on ollut 1.10.2021 lukien niin sanottu nopean toiminnan osasto, johon on keskitetty tietyn tyyppisiä yksinkertaisia rikosasioita, ja jonka käsittelyajat ovat huomattavasti lyhyemmät kuin perusrikosastojen. Asiaryhmien voimakkaampi keskittäminen yhdistettynä etäyhteyksien (sekä syyttäjät, avustajat ja asianomistajat) käyttöön mahdollistaa rikosasioiden käsittelyn joustavasti.

Kohdat 11 ja 12. Käräjäoikeus pitää kannatettavana kirjallisen menettelyn ja poissaolokäsittelyn käytön laajentamisen selvittämistä.

Kohta 13. Käräjäoikeus pitää kannatettavana sen selvittämistä, voisiko Suomeen säätää täysmittaiselle pääkäsittelylle jokin vaihtoehtoinen malli, kuten esimerkiksi Virossa käytössä oleva niin sanottu lyhyt menettely.

Kohta 14. Käräjäoikeus pitää kannatettavana rikosasian valmistelun tehostaminen selvittämistä.

Kohta 15. Käräjäoikeus pitää kannatettavana lautamiesjärjestelmästä luopumisen selvittämistä. Lautamiesjärjestelmässä on lautamiesten valintaan liittyviä ongelmia, minkä lisäksi lautamiehistä itse ratkaisutoiminnassa saatava hyöty ei vastaa niitä kustannuksia ja työmäärää, mitä järjestelmästä käräjäoikeuksille tällä hetkellä aiheutuu.

Kohta 16. Käräjäoikeus pitää kannatettavana sen selvittämistä, voisiko kirjallisten perustelujen laatimisesta luopua, jos pääkäsittelyssä julistettu tuomio jää lainvoimaksi. Ehdotettu toimenpide voisi kannustaa myös tuomareita muuttamaan toimintatapojaan siten, että tuomioita julistettaisiin yhä enemmän.

Kohta 17. Käräjäoikeus pitää kannatettavana rikosprosessiin liittyvien velvoittavien määräaikojen sääntelyn joustavoittamista. Esimerkkinä 1.10.2023 nuorten asianomistajien rikosasioiden käsittelyajoille asetettu tiukka määräaika on osoittautunut epäonnistuneeksi sekä käräjäoikeuden ja syyttäjien resursseja vieväksi.

## 2. Kommentit alatyöryhmän 2. Siviiliasioiden käsittely, sovittelu ja vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot ehdotuksista

Käräjäoikeus toteaa yleisenä havaintona, että toimenpide-ehdotukset ovat kannatettavia tai ainakin niitä on syytä selvittää edelleen.

Käräjäoikeus toteaa erityisesti seuraavaa

Kohdat 35 ja 38. Käräjäoikeus pitää toimenpide-ehdotuksia kannatettavina. Käräjäoikeus esittää tässä yhteydessä lisäksi selvitettäväksi, missä määrin tekoöly on hyödynnettävissä riidattomien summaaristen asioiden käsittelyssä.

Jos riidattomat velkajärjestelyt voitaisiin vahvistaa velkaneuvonnassa, saataisiin tästä aidosti synergiaetuja. Niiden siirtäminen ulosottoon toisi sen sijaan uuden toimijan käräjäoikeuden rinnalle, koska riitaiset asiat joudutaan joka tapauksessa ratkaisemaan käräjäoikeudessa.

Kohta 39. Käräjäoikeus pitää toimenpide-ehdotuksia pääosin kannatettavana. Prosessin aikataulutuksen osalta tulisi kuitenkin jättää puheenjohtajalle harkintavalta päättää, missä asioissa aikataulutaminen on tarpeen. Jos aikataulutaminen tehdään mekaanisesti jokaisessa asiassa, se voisi tehdä asioiden käsittelystä pikemminkin raskasta ja kankeaa.

Muut kohdassa 39 esitetyt toimenpiteet ovat hyviä; edellyttäen kuitenkin, että puheenjohtajalla säilyy riittävä harkintavalta.

Kohta 44. Kohdassa esitetään, että käsittelyaikojen lyhentämiseksi tulisi arvioida, onko osa nykyisistä yksiköistä liian isoja tehokkaille ja joustaville menettelyille. Helsingin käräjäoikeuden näkemyksen mukaan isot yksiköt eivät ole este tehokkaille ja joustaville menettelyille, vaan päinvastoin iso yksikkö mahdollistaa asioiden tehokkaan käsittelyn. Isoissa yksiköissä on luotu useille eri prosesseille selkeät ja joustavat toimintatavat. Isossa yksikössä henkilöstö voi myös erikoistua tiettyyn tai tiettyihin asiaryhmiin ja tämä tuo tehokkuutta ja laadukkuutta asioiden käsittelyyn. Isossa yksikössä kiireellisetkin asiat saadaan hoidettu kaikissa tilanteissa ja erittäin laajojen asioiden käsittely ei kohtuuttomasti hidasta muiden asioiden hoitoa. Isossa yksikössä on mahdollista siirtää henkilöstöä tarpeen mukaan ruuhkautuneisiin jutturyhmiin. Isossa yksikössä toimintavalmius säilyy myös poikkeuksellisissa tilanteissa ja häiriötön toiminta on mahdollista varmistaa. Pääkaupunkiseudun kaupungit ovat asukasmäärältään isoja ja pääkaupunkiseudulla toimii paljon yrityksiä ja yhteisöjä. Helsingin käräjäoikeuden näkemyksen mukaan on hyvä, että pääkaupunkiseudulla on useampi iso käräjäoikeus.

Se että tällä hetkellä useassa isossa tuomioistuimessa on jutturuuhkaa ja pitkät käsittelyajat, johtuu pitkään jatkuneesta aliresursoinnista, eikä viraston koosta.

Kohta 46. Käräjäoikeus pitää erityisen tärkeänä sovittelun integroimista riitaprosessiin niin, että osapuolten tulee ottaa kantaa sovitteluun jo haastehakemuksessa ja vastauksessa.

Konfliktidiagnoosipalvelun osalta on tärkeää, että puheenjohtajalla säilyy harkintavalta sen suhteen, missä asioissa palvelua tarjotaan.

Kohta 47. Käräjäoikeus pitää tärkeänä selvittää, mihin riita-asioiden sovittelu soveltuu ja millaisia asioita ei tulisi ratkaista sovittelulla. Selvityksessä on kuitenkin syytä huomioida, että kaikki asiat eivät välttämättä sovellu sovittelumenettelyyn. Tällaisia voivat olla asiat, joissa taustalla on perheväkivaltaa tai päihdeongelmia.

Kohta 50. Käräjäoikeus pitää kohdan toimenpide-ehdotuksia muutoin kannatettavana, mutta katsoo, että ei ole tarpeellista kiristää asiantuntija-avustajien ammattitaitokriteereitä. Käräjäoikeuden käsityksen mukaan monet asiantuntija-avustajat ovat koulutettuja ja ammattitaitoisia sosiaalityöntekijöitä ja heidän sovittelutaitonsa ovat hyvät.

Kohta 51. Käräjäoikeudelle jää kohdan toimenpide-ehdotus epäselväksi.

Kohta 53 ja 55. Käräjäoikeus pitää kohtien esitettyjä toimenpide-ehdotuksia erittäin kannatettavia.

Kohta 59. Käräjäoikeus pitää kohdan toimenpide-ehdotuksia erittäin kannatettavia. Tuomioistuinmaksun periminen etukäteen vähentäisi maallikoiden harkitsemattomasti nostamien kanteiden lukumäärää. Samoin oikeudenkäyntikuluja koskevan vakuuden asettaminen olisi hyvä työkalu shikaanikanteiden vähentämiseksi.

Kohta 62. Käräjäoikeus pitää kohdassa esitettyä toimenpide-ehdotusta hyvänä. Samalla olisi syytä selvittää, tulisiko lupalakimiesjärjestelmässä avustajille asetettuja laatukriteerejä entisestään tiukentaa ja tulisiko työnsä huonosti tekevältä avustajalta voida herkemmin poistaa lupa.

Kohta 64. Käräjäoikeus pitää kohdassa esitettyjä toimenpide-ehdotuksia hyvinä. Tuomarin / kokoonpanon osallistuminen etäyhteydellä tulisi kuitenkin olla hyvin poikkeuksellista.

### **3. Kommentit alatyöryhmän 3. Hallinto-oikeudelliset asiat ja erityistuomioistuinasiat ehdotuksista**

-

#### 4. Kommentit alatyöryhmän 4. Oikeudellinen neuvonta ja avustaminen ehdotuksista

-

#### 5. Kommentit alatyöryhmän 5. Täytäntöönpano ja Ulosottolaitoksen toiminta ehdotuksista

-

#### 6. Kommentit alatyöryhmän 6. Hallinto-, henkilöstö- ja koulutusasiat ehdotuksista

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että alatyöryhmän esiin nostamat toimenpide-ehdotukset ja keinot ovat lähtökohtaisesti pääosin kannatettavia. Tuomioistuinten erilaiset toimintaympäristöt ja yksittäisen tuomioistuimen osin rajalliset vaikutusmahdollisuudet tulee huomioida jatkoselvityksessä. Käräjäoikeus ei tässä vaiheessa yksityiskohtaisesti kommentoi ehdotuksia ja esitettyjä toimintatapoja, vaan esittää havaintoja alatyöryhmän ehdotuksiin.

Kohdat 146 – 149. Erityisesti kansliahenkilöstön palkkaukseen liittyvät kysymykset nousevat säännöllisesti esiin rekrytoinneissa ja pitovoimaa arvioitaessa. Työn vaativuuden arviointia tulee käräjäoikeuden näkemyksen mukaan edistää määrätietoisesti ja palkkausjärjestelmää uudistaa. Erilaisia palkkijärjestelmien mahdollisuuksia kansliahenkilökunnalle tulisi selvittää ja palkitsemiskäytänteitä verrata muihin julkisen sektorin virkaehtosopimukseen. Esihenkilöille maksettavan korvauksen tulisi vastata tehtävän vaativuutta. Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan myös kansliahenkilökunnan nykyisiä virkanimikkeitä tulisi arvioida osana houkuttelevuuden lisäämistä. Käräjäoikeus toteaa, että liiallinen vaihtuvuus henkilöstössä aiheuttaa tuomioistuimissa jatkuvaa perehdytyksen tarvetta ja vaikuttaa tuomioistuimen tuottavuuteen.

Kohta 150. Käräjäoikeus katsoo, että alakohdassa esiin nostettu huomio riittävien resurssien varmistamisesta käänös- ja tulkkauspalvelujen käyttämiseen on merkittävä ja näihin toimiin sitoutuvaa työpanosta tulisi selvittää tarkemmin.

Kohta 151. Käräjäoikeus kannattaa yhteistyöverkostojen perustamista myös hallinnollisissa ja palvelussuhdeasioissa.

Kohdat 154-155. Käräjäoikeus katsoo, että keskustelu toiminnan tuloksellisuudesta ja prosessien sujuvuudesta on välttämätöntä. Tietojärjestelmien käytettävyyden ja toimivuuden on keskiössä myös arvioitaessa työssä viihtymistä ja työhyvinvointia. Henkilöstöllä tulee olla saatavilla riittävä asiantuntijatuki järjestelmien ja laitteiden käyttöön. Toimitilojen tulisi kaikilta osin (myös turvallisuusnäkökohdista) vastata tuomioistuimen tarpeita.

Kohdat 156-162. Hallintopalveluiden tehtävänä on tukea ydintoimintaa. Tuki pitää olla oikean sisältöistä ja oikea-aikaista. Tuomioistuimet ovat itsenäisiä virastoja. Mahdollista hallinnollisten asioiden keskittämistä arvioitaessa tulee varmistaa, että keskittäminen ei käytännössä aiheuta sitä, että palvelujen saatavuus tai niiden tosiasiallinen laatu heikkenee. Keskitetyillä palveluntarjoajilla

tulee olla riittävä ymmärrys virastojen toiminnasta. Helsingin käräjäoikeus näkemys vastaa kohdassa 159 esitettyä siitä, että viraston riittävä koko varmistaa osaavan ja pätevän henkilöstön rekrytoinnin ja vähentää haavoittuvuutta.

Kohdat 163 -164. Helsingin käräjäoikeus katsoo, että tiedolla johtamista ja sen mahdollisuuksia tulee vahvistaa ja myös varmistaa, että käytössä olevat mittarit tuottavat oikeat ja tarvittavat tiedot. Valmiuksia esihenkilö ja johtamistyöhön on käräjäoikeuden käsityksen mukaan entisestään tarve lisätä.

Kohdat 165-168. Turvallisuusuhkien arvioinnissa tulisi huomioida fyysisen turvallisuuden riskien lisäksi turvallisuusluokiteltuihin aineistoihin liittyvät kysymykset. Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan myös riskienhallinnan työkaluja tulisi olla tuomioistuinten käytössä.

## **7. Muita huomioita Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista**

-

Pakkala Sirpa

Helsingin käräjäoikeus - Käräjätuomarit Petri Voima, Timo Niemi, Leena Söderholm, Petteri Plosila ja hallintojohtaja Johanna Holkeri-Kauppila